

Educar la mirada: la cultura audiovisual com a alfabetització crítica

Published by [Interacció](#) [1] on 12/09/2018 - 11:45 | Last modification: 06/03/2026 - 13:37

Les pantalles formen part de la vida quotidiana i configuren gran part de l'imaginari social contemporani. L'educació audiovisual es presenta com una eina clau per aprendre a interpretar, qüestionar i produir relats visuals en un entorn mediàtic cada vegada més dens.

Les imatges en moviment i les pantalles formen part del nostre paisatge quotidià. De fet, ja fa més d'un segle que les pantalles ens expliquen històries al cinema, per després obrir-nos una finestra al món des de casa i finalment dur-les a la butxaca per connectar-nos amb la resta de la humanitat. [Pantalles](#) [2], arreu i a tothora, des que sona el despertador fins que ens guanya la son.

Segons un estudi sobre [educació audiovisual](#) [3] a les escoles europees, el 60% de professors afirma que utilitza el documental com a material didàctic. Però en canvi l'educació al cinema és molt desigual, mentre que a França el 98% de professors hi porten els seus alumnes, a l'Estat espanyol només el 34% dels docents inclouen el cinema al currículum. Un dels màxims impediments, apunten, és que no sigui obligatori al currículum oficial. Encara que no sigui obligatori però, com podem prendre l'audiovisual com a objecte d'aprenentatge?

A la gran pantalla

Des dels Lumière i Meliès fins al 3D i el cinema digital, el cinema ha evolucionat a una gran velocitat en poc més d'un segle i ens permet aprendre de la seva història, com també en podem extreure tot de narracions de vivències humanes i les seves corresponents cultures.

Segurament, el gènere documental sigui el primer que ens ve al cap si parlem de cinema i educació. És l'exemple més clar del poder divulgador de l'audiovisual, d'un retrat que emmarcat ens explica la realitat mitjançant la postproducció. A més, de ben segur que un documental no ens deixarà indiferents i ens exposarà una realitat que, ens sigui nova o no, ens aportarà un punt de vista particular.

Les obres audiovisuals també poden generar ficcions que resultin igual o més educatives que el documental. És el cas de molts dibuixos animats per exemple. L'animació sovint ha anat lligada a un públic més jove o infantil, és per això que moltes vegades inclou components educatius com [Inside out](#) [4], que aprofundeix en l'educació emocional. El gaudi complet de l'audiovisual, com passa en la resta de llenguatges, s'aconsegueix coneixent millor les possibilitats i estructures del relat audiovisual. Una bona manera d'apropar la gran pantalla als més joves és sens dubte, fer-ho a partir de l'animació. Mostra d'això són festivals com El meu primer festival o l'Animac on els infants poden ser espectadors de butaca i a més aprendre a través de tallers els secrets dels

rodatges i l'animació, talment com el MICE que es celebra a València. Qui sap si en un futur, festivals com el ROS, ens oferiran una visió de l'educació audiovisual més particular gràcies a la intel·ligència artificial.

Rodatge de Cinema en curs

Si no ens queda a prop un d'aquests festivals, podem estar tranquils, ja que si els alumnes no van al cinema, és el cinema que va a l'escola. Cada vegada hi ha més projectes que introdueixen les càmeres i claquetes a les aules, com l'Anima't del Mataró Contemporani o el Cinema en curs que fa més de 12 anys que espren les virtuts educatives del cinema en el marc de l'educació formal. D'altres com Taller de cinema o CinEscola, també prenen el cinema com a eix de treball per l'aprenentatge transversal. La intenció és motivar l'alumnat però també el professorat, per tal que utilitzi nous mètodes educatius des del llenguatge audiovisual. De fet, hi ha propostes com la del FilmClub que ofereixen recursos perquè el cinema, a través de pel·lícules classificades per temàtica i materials relacionats, esdevinguin un camí d'aprenentatge transversal a l'educació reglada. La Filmoteca de Catalunya també fomenta el cinema com a mètode per l'educació gràcies a diverses col·laboracions de la Filmoteca per a escoles, dins els seus Serveis educatius. Aprendre sobre la història del cinema és una altra manera d'educar-se, no només en l'evolució del setè art, sinó també en el coneixement de les relacions, les cultures i les societats que s'hi reflecteixen. La Filmoteca de Catalunya ofereix amb l'Aula de cinema, un cicle de 30 sessions basada en una mirada global a la història del cinema, i conèixer l'evolució de l'art en pantalla. Sobre la història cal destacar el Museu del Cinema a Girona, que també contempla un programa educatiuentorn l'invent i evolució del setè art i el seu impacte a la societat.

La televisió és [cultura](#) [5]

La caixa tonta diuen alguns. Sempre? A Itàlia, el 1960 comença l'emissió de Non è mai troppo tardi, el programa televisiu que va facilitar l'educació elemental per més de 35.000 italians adults, molts d'ells no sabien llegir ni escriure. La televisió va intentar suplir en aquest cas el que l'escola pública no havia fet abans. Un cas semblant i proper és el del programa [Digui, digui](#) [6] per aprendre català a distància, amb l'ajuda d'aquests vídeos que s'emeten per Televisió de Catalunya. Aquest mètode que utilitzava l'audiovisual, en plena era digital, s'ha transformat en una plataforma on-line: [parla.cat](#) [7].

Digui, digui... (1984) / Unitat 6, A què et dediques?

Els dibuixos animats també que van prendre partit a la televisió incidint en l'educació infantil especialment, ja fos en temps de lleure o a les pròpies aules. Podreu recordar sinó com la biologia es feia més digerible amb les històries dels glòbuls blancs i vermells d'Érase una vez... o com l'Història de Catalunya era narrada pel simpàtic i rosat Dragui. Eren sèries d'animació en les que aprenien els infants, però també els adults. Adults que venen d'aquella infància i avui són espectadors de sèries d'animació de cert aire nostàlgic, com és el cas de Heavys tendres. Les produccions audiovisuals a la televisió evolucionen amb la seva audiència, amb la societat, i avancen, o no sempre.

Per això val preguntar-se, [la televisió té consciència](#) [8]? La televisió ens mostra una manera de viure d'una societat en un moment històric concret. Tot plegat, es reflexa en la pròpia producció televisiva, que mostra els conflictes i els temes d'interès, generant aquesta consciència televisiva com a societat. Més enllà del documental, més enllà de l'animació, la televisió educa pel simple fet de ser un fidel reflex de qui la conforma, o no del tot? En aquest sentit el CAC en col·laboració amb el Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, presenta el seu projecte [EduCac](#) [9], amb l'objectiu de deconstruir les imatges que els mitjans fomenten per crear un propi marc de realitat. Pasolini ja mostrava inquietud precisament per una televisió que no creï consciència, sinó que esdevingui un fidel retrat de la mateixa diversitat social i tots els seus punts de vista:

es necesario hacer una televisión abierta a los partidos, es decir, culturalmente pluralista. [...] De este modo cualquier espectador sería llamado a escoger y a criticar, es decir, a ser coautor, en vez de ser un miserable que ve y escucha, tanto más reprimido cuanto más adulado. [1]

Ja ha arribat aquest dia en que la televisió és a les nostres mans. YouTube ha permès que una persona anònima es convertís en un fenomen de masses gràcies a la viralitat de les xarxes socials. Qualsevol pot crear continguts audiovisuals sense necessitat de grans produccions. Pot ser que aquests "youtubers" vinguin la seva llibertat per tal que alguns puguin seguir dominant certs discursos? S'està generant al mateix temps una bretxa entre aquells qui consumeixen la televisió tradicional i els que escullen els continguts? En conseqüència, aquest aïllament entre plataformes, pot trencar encara més les relacions intergeneracionals. Per això, hi ha projectes com RecordarTV, que s'han proposat fomentar el diàleg entre adolescents i gent gran, a més d'apropar les possibilitats que les plataformes digitals ofereixen per crear audiovisuals que siguin també una font de memòria.

[10]

Entrevista de Recordar TV

Projectes audiovisuals com el de Musées (em)portables a França, treballen amb estudiants de secundària i universitats per crear noves visions dels museus de la regió Hauts-de-France a partir de les seves creacions. Converteixen els equipaments en escenaris pels rodatges, de manera que s'exploren amb una altra mirada i els participants s'empapen dels continguts mentre assimilen el procés de creació audiovisual.

També implica la reapropiació dels codis i actituds dels museus, viure el lloc d'una altra manera a través de qui filma, qui interpreta, qui acull i qui mira [\[ii\]](#)

Cal per tant educar la mirada. Francesc Josep Deó, fundador d'AulaMèdia, ho té clar i posa el focus en la necessitat d'alfabetitzar en el llenguatge audiovisual:

En l'ecosistema comunicatiu actual –en l'era de les pantalles– es fa urgent l'alfabetització mediàtica de tot l'alumnat; és a dir, la 'lectura crítica' dels continguts dels mitjans. Però també el coneixement del llenguatge audiovisual per, així, poder 'escriure missatges audiovisuals' i fer-ho correctament. Mai s'ensenya només a escriure o a llegir, sempre és una educació que va en paral·lel [\[iii\]](#)

Més enllà dels continguts i del procés de creació audiovisual, què pot aportar l'aprenentatge d'aquest llenguatge per l'educació? Potser aprendre a dominar la tecnologia que el fa evolucionar sense fre ens pot donar eines per un futur, com segurament ho farà l'aprenentatge sobre el fons i la forma d'aquest llenguatge per guanyar en l'ampliació d'una mirada més crítica.

Idea central

La cultura audiovisual hauria de formar part de l'educació cultural perquè només una alfabetització crítica de les imatges permet comprendre i interpretar el món mediàtic contemporani.

Notes

[i] Pasolini, Pier Paolo. [Cartas Luteranas](#) [11]. [12]Trotta, 2017

[ii] Roussel-Guillet, Isabelle. ['Des visiteurs émancipés: lycéens et étudiants filment au musée'](#). [13]La Lettre de l'OCIM. OCIM. janvier-février 2018 p12

[iii] Deó, Francesc Josep.Giménez, Pere. ['Educació en comunicació: l'assignatura pendent'](#). [14]Comunicació 21. 2 d'agost 2017.

Categories: Interacció 2018

Categories: Interacció: jornades

Categories: Article

Tags: educació i cultura

Tags: sectors culturals i creatius

Tags: participació cultural

- [15]

Source URL: <https://interaccio.diba.cat/en/blogs/2018/cultura-audiovisual>

Links:

[1] <https://interaccio.diba.cat/en/members/interaccio>

[2] <https://telos.fundaciontelefonica.com/homo-screen-humano-pantallizado/>

[3] <https://interaccio.diba.cat/blogs/2015/educacio-audiovisual>

[4] <https://www.gse.harvard.edu/news/uk/15/09/brain-science-inside-out>

[5] <https://www.3cat.cat/3cat/apm/seccio/la-televisio-es-cultura/104504/>

[6] <https://www.3cat.cat/3cat/digui-digui/>

[7] <https://parla.cat/login/index.php>

[8] https://www.ted.com/talks/lauren_zalaznick/transcript?language=ca#t-772830

[9] <https://www.educac.cat/>

[10] <https://interaccio.diba.cat/blogs.zemos98.org/recordartv/>

[11] <https://cercles.diba.cat/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=46007>

[12] <http://cercles.diba.cat/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=46007>

[13] <https://cercles.diba.cat/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=45143>

[14] <https://comunicacio21.cat/mon-comunicacio21/11-comunicacio21/mon-comunicacio21/123491-educacio-en-comunicacio-l-assignatura-pendent>

[15] <https://interaccio.diba.cat/node/7706>